

de llana prop de les anques i vora la cua, i per la qual els tècnics saben conèixer les condicions de desenrotllament que pot tenir un cap de bestiar quan encara és petit', recollida a Vallcebre, Orús, Ripoll, Merlès, Rupit; la idea originària devia ser ¹ senyal de deficiència física que permet endevinar la glàndula en qüestió. — ³ Hi ha, és veritat, algun cas de *nace* 'nació' en fr. ant. que cita Spitzer, i a més l'asturià *nación* «cria de la vaca o de la yegua», i en català mateix *nació* s'ha dit de 'conjunt de coses petites del mateix origen' com en aquest exemple que *AlcM* va recollir a Borredà: «Aquest any hem tingut una *nació* de cuques que han fet malbé les trumfes», i *AlcM* registra *nació* de Freginals en referència a una classe de raïm menut i primerenc. ¹⁵ Però són casos aïllats i no tenen que veure amb *natio* sinó amb *nació*, essent-ne un desenvolupament secundari. Els sentits catalans en realitat mostren una influència de *nacsi*, *-na*.

Nada, nadal, nadala, nadalada, nadalenc, nadalera, nadaleta, nadalesc, V. néixer

NADILLA, 'peça de ferro en forma de dues pales que va ficada en el centre de la mola sotana i sosté la mola volant del molí fariner', del llatí ANATICULA, diminutiu d'ANATE 'ànc', que va designar en llatí vulgar una mena de forrellat de portes. ¹ □ 1.ª doc.: en un document llatí de l'any 1188, «*nadillas* istorum molendinorum» i també *anadilam* en document de 1149 (Alart, *InvLC*).

En el dialecte balear es diu *nadia*, tret de *nadija*, forma amb resultat normal de -c'l- en aquell parlar; les dues variants es documenten àmpliament [1324 «... una *nadia* de molí» (*AlcM*); 1369 «l rodet ab sa *nadilla*... de molí de sanch» (Alart, *InvLC*); igual forma en doc. val. de 1403 i 1412, i «una *nadia*» en doc. de 1410 (*AlcM*); 1575 OPou, *TbPu*.: «la *nadilla*, subsuc ferrea» en el cap. sobre el molí (p. 216); Lab. 1839 etc.] i han quedat rastres de la forma etimològica amb *-a*, *anadilla*: «Los Pahers de Lleyda quiscun any hajen a levar les *anadilles* dels molins forans de la sèquia» (citat per DAG. d'un ms. medieval), i avui es diu *anadia* a Maó (*AlcM* I, 651). Notem també la loc. mall. *molí sense nadia* 'xerraire, que enraona contínuament' ⁴⁵ i com un molí que ha perdut sa *nadia* 'a gran velocitat': «y veren que tots los molins del Molinar tornaren a moldre tan depressa que era lo mateix que si haguesin perduda sa *nadia*» (citat per DAG. de Mn. Alcover, *Rondaies*).²

En castellà antic es documenta *anadija* 'nadilla',³ amb solució regular de -c'l- > ž, i amb exemples en els texts forals principalment del S. XIII: «Todo aquel que la rueda del molino quebrantare, o muela... o *anadija* sabuda mientras, peche -x- morauedis» (*Fuero Baeza*, § 162, ms. del S. XIV); la mateixa forma en *Fuero Béjar*, 200, i *Fuero Plasencia*, 602; la var. *nadija* en *Fuero Alarcón*, 155 i en *Fuero Alcaraz* III, 53a; el *Fuero Heznatoraf* duu la var. rara *nadija* i tenim *ladija* en el cod. val. del *Fuero Cuenca*; d'altra banda *anadia*⁶⁰

del frag. conquense d'aquest text sembla anar amb *nadiya* del *Fuero Albarracín* (ms. S. XIV), que representa la solució astur-lleonesa de -c'l-.⁴ En la *Suma de Fueros* de Juan del Pastor (publicat en 1531) el mot en qüestió es dona com a *anadilla*, que sembla ser una formació amb sufix diferent; aquesta paraula, que no apareix en *DAut.* o al *DACEsp.*, es dona com a forma usual castellana en el dicc. cat. de Labèrnia (1839) i *AlcM*, i darrerament Roudil l'inclou en la seva edició del *Fuero Baeza*. Avui els descendents d'ANATICULA es documenten a la zona astur-gallega: Acevedo registra *ania* (que sembla ser una reducció d'*an(ad)i(y)a*) i *abia*; Canellada dona *inera* a Cabranes, Krüger ha recollit *ina* a Besullo i la *ina* a Degaña, i Guzmán Álvarez *gina* (amb x castellana),⁵ i L. Rodríguez-Castellano *yina* a Villaoril.⁶ Per a aragonès Borao inclou *navija* 'nadilla' i *navijar* «hembra de la navija»; Krüger (*Die Hochpyr.*, D, dins VKR IX, 67-8), que hi sospita una contaminació amb *navaja*, recull *nabixa* a Sercué, Ansó ²⁰ i Villareal; el mateix filòleg registra *nadixa* a les Paülles (Ribag.), *nadéxa* «Hauer der Olivenquetsche» a Capella, i *nadilla*, que deu ser la forma autòctona aragonesa, a San Juan de la Peña. Relacionat amb l'arag. *nabija* és *nablija*, que Baráibar dona d'Alava i Iribarren com a forma de Navarra. En occità antic *anadilha*, i avui en gascò *andilho*, Vall d'Aran *andilla*,⁷ dauph. *anilho*, auv. *nilho*, lang. *nadilho*; en fr. ant. *anëille*, fr. *anille* (veg. FEW I, 92 per a formes dialectals); a Itàlia com a peça de mola sols apareix a Parma *nadiča* (REW, 440).

DERIV.: *Nadiller* 'encaix de la mola on va la nadilla' (Lab. 1839); *AlcM* dona *nadillal* (pron. *nəðial*) a Mallorca.

¹ *Anaticula* apareix en aquest sentit en les gloses: CGL III, 313.21, 365.60, 521.11; Funck (ALLG VIII, 393-94); amb el mateix significat continua avui en sicilià i en d'altres dialectes italians del nord (veg. REW, 440, i Salvioni en *L'Italia Dialettale* I, 216) i segons FEW I, 92 en valon i alguns altres dialectes francesos; en francès el mot s'ha aplicat també a l'òrgan sexual femení (veg. Rohlf's, ASNS, 149, 81). — ² Cf. la forma pallearesa *nedrilla* 'camatimó de l'arada' (Moll, AORBB I, s. v. *aratum*); Moll vol derivar-la d'una *araticula (*AlcM*), però Spitzer es pregunta amb raó si no sortiria d'*anaticula* (RFE x, 306; xv, 341). — ³ Els diccionaris castellans no documenten els reflexos d'ANATICULA en el sentit de 'nadilla', i per això no s'ha tractat en DCEC; REW, 440 dona *nabija* com a forma espanyola que en realitat es limita a l'aragonès. — ⁴ Per a aquesta informació, veg. M. Gorosch, *El Fuero de Teruel* (Stokholm 1950), 579-80, i també p. 238 la nota a 348.2; J. Roudil, *El Fuero de Baeza* (La Haya 1962), p. 264, art. *anadija*, i també del mateix autor, *Les Fueros d'Alcaraz et d'Alarcón* II (París 1968), p. 666; i R. de Ureña, *Fuero de Cuenca* (Madrid 1935), p. 243. — ⁵ Veg. Krüger (NRFH IV, 402), on fa la recensió del llibre de Guzmán Álvarez, *El habla de Babia y Laciana*; el mateix filòleg cridant l'atenció sobre el caràcter no autòcton de la